

Carte străină

Consumat, învins și înstrăinat

Construit într-o subtilă manieră analitică, miniromanul *Luni dimineața* (tradus în românește de Ion Monafu și publicat de Pandora în 2011) de Dag Solstad (scriitor norvegian de orientare postmodernă) este o ficțiune deosebit de elaborată, admirabilă prin concizie și profunzime, prin complexitate și rafinament, prin modulație și fluiditate și, nu în ultimul rând, prin tensiunea-i narativă, atent distribuită pe fiecare din meridianele sale.

Analizându-și situația în care se află, exigentul profesor de literatură Elias Rukla găsește că „nu era nimic ciudat să fii plictisit într-o clasă norvegiană unde era studiată o dramă de H. Ibsen” (Rața sălbatică), se surprinde „zidit în procesul de învățământ, în metodele și scopul acestuia”, e iritat de faptul că „regurgitează aceeași materie, mereu și mereu”, că se află sub semnul repetirii fade, nediferențioare, se percepe ca fiind „scos din circulație și consumat”, după un sfert de veac „de serviciu ca educator oficial în sistemul școlar norvegian”.

Nemaiputând suporta școala în care predase atâta vreme, profesorul revoltat se vede ajuns „în această situație dureroasă – care însemna că trebuie să spună la revedere întregii sale existențe sociale”, relativ confortabile.

Ieșind din sfera cotidianului iritant, uneori Elias Rukla își amintește cu plăcere de relația amical – juvenilă cu exuberantul, formidabilul, apocalipticul (nu integratul) filosof Johan Corneliussen în a cărei umbră trăise o bună bucată de vreme, discutând câte și mai câte, distrându-se împreună, admirându-l atât pe el, cât și pe frumoasa-i soție Eva Linde, însoțindu-i în fel și fel de circumstanțe, urmărindu-i traseul intelectual (ce-l apropia de marxism). La un moment dat, imprevizibilul său prieten luase hotărârea neașteptată de a se stabili la New York, de a se angaja într-o slujbă publicitară (de natură să-l preschimbe dintr-un intelectual apocaliptic într-unul integrat), lăsându-i lui unuia în grijă soția și fetița (Camilla). În mod surprinzător, după ce divorțase de soțul neloyal, fermecătoarea Eva Linde căzuse în brațele sale, ba chiar acceptase să se mute în casa-i cu fiica sa de șase ani. După căsătorie trăiseră în bună înțelegere ani la rând, absorbindu-se reciproc într-o ambianță tihnită, confortabilă, ducând o cât se poate de previzibilă „viață interconectată”. Existaseră, desigur, și unele situații în care el unul se simțise

ca un „intrus” în viața soartei și a odraslei sale, așezându-se distant „în fundalul” existenței lor, nepermițându-și să le stânjenească intimitatea, respectându-le voința de a-și păstra anumite zone secrete, situându-se la o anumită distanță protectoare față de ele, încurajându-și fiica să țină legătura cu tatăl natural, aflat în America și cu surorile-i vitrege de acolo.

Dincolo de faptul că avusese norocul să dobândească în toila tinereții „o soție atât de atrăgătoare”, Elias Rukla, recunoaște cu franchețe convenită că nu se distinsese în nici un fel, că „era un profesor de școală secundară din Norvegia cu maniere blânde”, „un cetățean norvegian de nivel mediu”, cătuși de puțin remarcabil, străin de orice aspirație veleitară, din cale afară de neproeminent, de estompat.

De la o vreme avea impresia că „era încet eliminat din cursă din punct de vedere social”, că „era lăsat de o parte”. Cu siguranță că atari inconveniente frustrante „îl făceau să se simtă o ființă umană slabă, abia pălpând”. Deși se străduiește să-i fie devotat societății, nu e deloc mulțumit de cele întâmplătoare pe diferite paliere ale existenței sociale. Îl contrariază, cu deosebire, puterea mediatică, atât de trufașă, de despotică, de nerezonabilă, de străină de valorile fundamentale, niciodată dispusă să i se adreseze lui unuia sau altora ca el. Contrarierea atinge culmea când sesizează că „formatorii de opinie publică nu-i mai acordau nicio atenție, de nici un fel”. Așa de evidentul fapt că „devenise un nimeni pentru ei” adeseori „îl necăjea profund”. Ca unul care „se simțea învins”, e bântuit de „simțământul că nu mai are nimic de spus” celorlalți, percepe democrația ca pe o frivolă stare de dezordine, de urlet triumfător din partea celor aflați la putere (care înlocuiesc conversația civilizată cu vociferarea anarhică), nu mai are chef să converseze, sincer cu nimeni.

Scrutându-și colegii de cancelarie, educatorul contrariat observă că pe nici unul dintre aceștia nu-l preocupă efectiv situarea la un „nivel cultural înalt”, performarea onestă, cu adevărat creatoare, ci doar îndeplinirea automată a strictei datorii profesionale, în virtutea căreia se înfățișează de mult mai multe ori ca niște „sclavi” docili decât ca niște autentici oameni liberi.

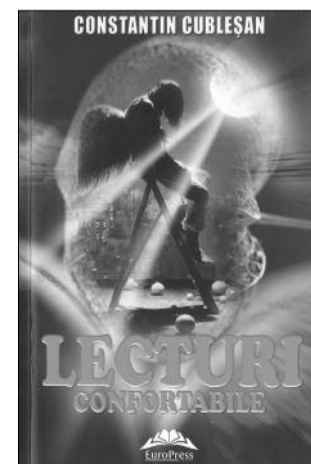
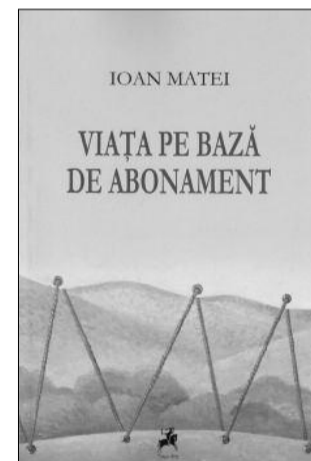
Din când în când pretențiosul Elias Rukla, tânjește mult de tot „după cineva cu care să

vorbească franc”, ca de la om la om, într-un regim de transparență sporită, despre alte chestiuni decât cele curente, cu o miză transcendentă. De îndată ce un coleg mai aparte aduce vorba despre Hans Castorp, personajul principal din *Muntele vrăjtit* de T. Mann, el unul e copleșit de „o bucurie intensă”, descoperind fascinat, că mai există cineva aiudoma lui, într-o bună măsură preocupat să se definească și totodată, să se legitimizeze din perspectiva culturii înalte, adevărate (aflate la antipolul culturii mediatică). Nu altfel decât mannianul personaj menționat, profesorul frustrat se consideră ajuns într-o stare de febră tensionantă, într-o postură critică, de-a dreptul penibilă. Câteodată „își putea imagina cu vioiciune cum se prezintă la o audiență pentru a fi selectat ca personaj de ficțiune, cum e cercetat de romancierii deceniului 1920” (pe care îi prețuiește mult de tot, incluzându-i în canonul său estetic personal, apreciindu-le mai ales: ironia subtilă, capacitatea de a interpreta profund orice segment de realitate, admirabila măiestrie narativă).

Revenind în planul domestic, Elias Rukla își pierde orice entuziasm, afișează o mină posomorât – ibseniană. Când se gândește la soția sa (a căruia frumusețe se evaporase treptat după mai bine de 20 de ani), „era cuprins de un sentiment groaznic de înstrăinare și tânjea după ce fusese înainte” (pe vremea tinereții, când nu avea de loc de a face cu artificialitatea respingătoare). În consecință, nu miră faptul că, de la un timp, „se mișcau unul pe lângă celălalt pe orbite separate, fără însă ca prezența celuilalt să fie simțită inoportună, neplăcută sau deranjantă”.

Din câte se vede, textul românesc Genanse og verdighet (apărut în 1999 la Oslo) de Dag Solstad ne așează în față o lume ficțională dezbinată, disonantă, profund fracturată, în interiorul căreia nimănu nu-i mai este permis să ființeze împăcat cu sine și cu ceilalți. Reflectând condiția omului contemporan scindat, Elias Rukla ne oferă imaginea individului ajuns într-o inconfortabilă situație – limită. Surprinzându-l învins, dezancorat în sfera publico – socială și înstrăinat în sfera privat – conjugală, autorul ni-l propune ca pe un personaj în declin, decadent, demn de a fi mai degrabă compătimit decât admirat, într-o mare măsură expus pericolului de a aluneca într-o direcție desființatoare.

Constantin Cubleșan – Lecturi confortabile (EuroPress, colecția Istorie și critică literară). Constantin Cubleșan este poet, prozator, critic și istoric literar, profesor universitar. Este nu doar un scriitor total, dar e și prodigios, publicând cărți într-un ritm susținut. De ce-ar fi confortabile lecturile analizate de autor? Poate pentru că e vorba de cărți importante și de autori la fel de esențiali, iar că lectura acestora nu a fost una „de serviciu”, din vreo obligație profesională neapărat, ci și dintr-o plăcere de cititor vicios. Intuind probabil că în condițiile difuzării cărții de azi, trebuie să nu se rezume la niște constatări generale despre o carte sau alta, ci – fără a povesti liniar – să dea seamă mai pe larg de conținutul unui volum până la amănunte; e adevărat că e vorba de amănunte cu totul semnificative (v. cronica la volumul despre Ion Barbu, sau la cea despre Emil Brumar, că dacă n-ai citit, să zicem, niciodată poetul de la Iași, îți faci o imagine cvasi-completă despre el ș.a.m.d.). Astfel sunt „expuși” scriitorii români de la Valeriu Anania până la Varujan Vosganian, de la Ana Blandiana până la Augustin Buzura, de la Ioan Alexandru la Eugen Uricaru... (DAD)

Carte nouă

Cristina Emanuela Dascălu – Echinoc sau solstițiu (Timpul, Iași). Tânăra autoare este cadru universitar, cu doctorat în științe filologice, filosofice, umaniste, sociale și politice, doctorat trecut la o universitate americană. Știind noi acest detaliu bio-bibliografic, ne așteptăm să avem de-a face cu o poezie livrescă, apoftegmatică, filosofică. Și citind primul poem, chiar ni se confirmă această supoziție/prejudecată, primul poem – *In medias res* – trimițând explicit la *Ars poetica* lui Horațiu: „Și eu aud ecoul călăreților din miez de noapte/Sau măcar mă infatuez cu gândul că-l aud/Precum monede aruncate pe caldarâm/Duminică dimineața când toți sunt la biserică/Și nu sunt de argint/Nimeni nu vinde pe nimeni aici/Înțelege și lasă-te în voia mea, nu e scăpare/În spatele copacilor imaginari/Nu este pădurea imaginată/Nu e început sau sfârșit/Totul se naște aici *in medias res*.” Ei, dar mai încolo ne dăm seama că, de fapt, poeta este o neoromantică, scrie poeme de iubire, le scrie alternând versul clasic cu versul alb, dar armonios, având savoarea poeziei moldave dintotdeauna, se întoarce fără complexe la lirica de iubire pură, având chiar accente eminesciene pe alocuri. Dar, în general, este modernă, „comițând” de pildă expresii

oximoronic: „Să conjurăm zăpada să ne redea iubirea,/Prin transparența-i pură greșelile arzând./E clipa efemeră a înfloririi tandre/Când simt o fierbințeală și-apoi un ger trecând”. Îi reușesc poetei și texte concentrate, ca acest distih: „ați închiriat împreună o cabină de visat cu ora/și vorbiți fiecare cu jumătatea lui de singurătate”.

Ioan Matei – Viața pe bază de abonament (Tracus Arte, 2013). Volum de proză scurtă exemplar pentru actualitatea subiectelor, pentru tonul satiric cu care privește prezentul nostru politic și social, descriind kitsch-ul nostru cel de toate zilele cu nimic mai prejos de un Teodor Mazilu ori Ion Băieșu. Din acest punct de vedere, povestirea *Drepturi de autor* este una de referință pentru Ioan Matei. De altfel, acest lucru îl știe foarte bine și autorul dacă în finalul volumului o rescrie ca scenariu de film de scurt metraj. Dar, poate că cea mai bună povestire este cea care dă titlul volumului, povestire care ne trimite prin atmosferă în lumea nuvelor lui Ioan Groșan din anii '80. Ca o concluzie, reluăm din *Prefață* fraza lui Horia Gârbea: „Ioan Matei este un autor care posedă talent și are meritul de a refuza facilitățile și de a-l completa.../cu o scriitură minuțioasă, atentă, eficientă”.

Mircea Bârsilă

Mircea Bârsilă

Un „antinarcisism feroce”

Nicolae Coande și-a antologat opera poetică în două volume complementare: *Vorbalago* (Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2012) și, în 2013, la aceeași editură, *Persona*.

Cea dintâi cuprinde poezii selectate din volumele *În margine* (1995), *fundătura homer* (2002), *Vânt, tutun și alcool* (2008), *Femeia despre care scriu* (2010) și ineditile „Fochistul negru”, „Eu, cititorul”, „Maimuța roșie”, „Morarul”, „Tatăl Nostru Biroul Politic” și „Vorbalago”.

În *Persona* sunt selectate poezii din *Fincler* (1997) și din *Folfa* (2003), plus ineditile „Chipul”, „Bărbații din literatura familiei noastre”, „O sută de metri deasupra mării” și „Grădina”, grupate în ciclul intitulat „Persona”.

În această carte, conviețuiesc poemele ample, dependente de același suflu poetic și care se aseamănă din punct de vedere formal. Punctul lor de convergență îl constituie denunțarea virulentă a decăderii pe care o îndură lumea ajunsă la un stadiu inacceptabil al Vârstei de fier. Sub aspectul virulenței acest volum amintește de celebrul poem „Poetul la New York” al lui Lorca.

1. *Vorbalago*. Încă de la primul volum, Nicolae Coande a mizat pe emoția filtrată prin sitele unei subiectivități ce implică, într-o formulă proprie, o rece, o metalică sobrietate. Preferința pentru viziunile negative, îndatorate regimului nocturn al imaginației, fuzionează cu o veritabilă iscusință ce constă în elaborarea controlată, cerebrală a discursului: „Nu pot să râd în secolul ăstora nici mort/ascuns în propriul meu creier/sânt omul din pod/lăsați șobolanii să vină la mine/am la îndemână zgura eșecul stilul pervers/zile pline de o fragilă demență/nu pot să râd în secolul ăstora nici mort” (*În secolul ăstora*, din volumul *În margine*, s.n.); „N-am nici un scop în viață nu mai iubesc nimic-/cândva voi muri cu creierul secătuit/în tăcerea care se lasă peste lucrurile simple/vocea mea stinsă (pretenția mea discretă de a fi iubit)/va fi urletul fiarei rănite/parfumul desuet al ceaiului în care plutesc/planetele amare/o ultimă iluzie a stilului seducător/ceea ce am iubit ca orbul cu degetele/ceva ce Dumnezeu nu a dorit ca eu să văd/într-o cameră a minții unde voința și delirul/fac din nefericire soarta și vocația celorlalți/eu am avut curajul să râd până la capăt/am iubit am băut am scris (nici o milă/pentru cei ce scriu)/Nu poți să știi niciodată unde este cu adevărat viața.” (*Pretenția mea discretă*, idem).

Tentația reflexivității și aceea a abstractizării senzațiilor și stărilor emoționale este echilibrată de concretețea unor imagini selectate și promovate în baza unei poetici care nu admite candoarea și entuziasmul: „de puțin timp în oraș toate femeile sânt bătrâne. nimic/nu anunța un început atât de brusc nimeni nu prevăzuse/o atât de rapidă victorie. plânsul fără lacrimi e la ordinea zilei/întins pe spate îl aud cu o voluptate care-mi deschide/vene simt **nebulia** cum ridică grinzile și sparge/ geamurile acum când totul se vede și plimbărețul de ocazie/dacă va rezista va povesti apoi cum suflul ca fumul/ieșea din ochii lor sterpi pe motiv că viața separă/pe-ndelete și poate pentru că au renunțat deodată la viață/pentru altceva” (*Viața separă pe-ndelete*, în *fundătura homer*, 2002, s.n.). Cum se poate constata (și) din această poezie, notația directă este bruiată de adăugarea unor „negre” aluzii metafizice. Prin glisarea realității concrete spre o realitate „nebulioasă” se obțin efecte înrudite cu acelea ale fotografiilor mișcate cu un înalt simț artistic. Aceeași tehnică este utilizată și în poezia inedită *Morarul*, o poezie, totuși, mai complexă decât cea anterioară. Aici, poetul schimbă mereu unghiurile din care este investigată „starea”, fapt ce permite o surprinzătoare suprapunere a planurilor reprezentate de moară și de morar, de porcii al căror sens este zilnica și umila hrană, de carte, de poet și de iubita care, în carte, îl ține în brațe pe morarul ce personifică, desigur, timpul: „Ar trebui să vină un morar în august în pătrarul negru al lumii/să ne vorbească sau să tacă lung/privindu-ne răstit în ochi de dimineața până seara/prin ochelari în care se vede răsturnată lumea de apoi/un meșter cu sacăz în barba înnodată ca a poetului/care se-ntoarce la ziuă/de la una din iubite cu o nouă carte în mână./ Uiumul lui sântem./Sacul e gol, moara lumii huruie fără bob/tărăța scoate

porcii pe străzile orașelor să-și ceară porția/zi după zi. Limba e stoarsă – la fel și amintirea primei pagini/unde îl întâmpina albastrul minții ei. Ne odihnim/în ceruri ca făina./Ajuns acasă sun la ușă – cartea este gata/sfârșitul bate cu ciocănelul în pătrarul negru al unei/mori de argint. Pietrele grele macină cuvinte/ pe care oamenii le uită./Când sânt sătui și porcii se încred în stele./La mine-n carte în brațele iubitei e morarul”.

Poetul știe să organizeze cu precizie textul într-o manieră ce diferă total de cele ce admit „inițiativa cuvintelor” și să potențeze mesajul, obținând, sub protecția mască a antilirismului, un discurs dens, încordat și care beneficiază de ubicuitatea centrului său de greutate: „Bei încet din cana cu ceai o amintire tăcută./ceva ce nu se spune decât pe întuneric,/figuri încremenite ale celor ce s-au iubit cândva,/șoapte-ale pietrelor cu scalpuri de morți/și nu știi când vor veni să te caute/cu pași de lână pe zăpadă,/cu sânge asupra lor/nu vei apuca să-ți iei haina/nici ochelarii/vei privi o fotografie pe masă,/frigul va intra pe sub ușă./luna – spun unii – nu va arunca lumina ei,/norii pe mare vor aduna timpul – un bătrân adormit/cu fața în sus,/inima va ieși prima din cameră/în ghetuțele copilului de alături/un șiret se va prinde sub prag/nu poți să iei cu tine pragul când pleci,/roagă-te să nu se întâmple iarna/când oamenii sânt mai rari și mai singuri” (*Roagă-te să nu se întâmple iarna în Femeia despre care scriu*).

Am putea să decupăm din acest volum nenumărate secvențe revelatoare sub ambele aspecte: cel al viziunilor cu o profundă încărcătură existențială și cel al spectaculoaselor înnoiri în orizontul tematicii și cel al motivisticii lirice. În cazul poeziei lui Nicolae Coande, caracterizată, între altele, de gestația completă a mesajului, încât nimic nu poate să fie înlăturat din text, fragmentul dizlocat ar fi frustrat de lumina în care îl scaldă întregul.

2. *Persona*. Titlul antologiei este legat de motto-ul plasat la începutul ei: „Poetul este mereu *persona* altcuiva și nu are pretenția că scrie în numele său. Numele, iață totul. Nimic, de fapt”. În acest volum, permanenta atitudine polemică este alimentată și susținută de sentimentul copleșitor al *eșecului* într-o lume decăzută, pierdută, de neânțeles. O lume pe care poetul o judecă, simultan, din afară (cu creierul), și din interior (cu inima): „sentimentul că moale bleg nediferențiat mi-am urmărit exterior/viața”; „Sânt **judcătorul** tău te cunosc cel mai bine/Craiova – second-hend/aș vrea să-ți întind o mână fie și descărnată/fie și mâna stângă/dar tu nu ai mâini și **mi se face milă**/Venus a gunoaielor/totuși aici mi-am petrecut adolescența/aici am iubit am fost rănit prima oară/am plâns prima oară/mi-a trecut m-am maturizat în tine am învățat să te evit” (*Craiova revival*, p. 42, s.n.); „Suntem maimuțe umilite zaruri măsluite/aruncate de scapeți într-o gaură de unde nimeni nu ne mai scoate” (*Generației*, p. 30).

Justificată de incredibila decădere a lumii, a existenței (inclusiv, propria existență) și chiar și cea a lui Dumnezeu („L-am făcut pe Dumnezeu impresarul agentul nostru electoral/bem cot la cot cu îngerii lui/scuipăm ce iubim cel mai mult/de frică nu mărturisim ce ne doare/poeziile noastre umblă la skeme sunt tehnocyborgi nenorociți/ne aruncă de colo-colo un deștept de analist/nu zicem nici păs” – idem, p.30), *ipostaza justițiară* – proaspătă, dinamică, tensionată – dobândește, adesea, o tonalitate profetică. Dacă mânia, umbrită din când în când de o compasiune dilematică, și cinismul izvorât dintr-o amară luciditate oglindesc o stare de maximă încrâncenare existențială, îngemănarea ipostazei *justițiare* cu aceea de *martor* conferă ostilei realități a lumii valențe de factură coșmarescă. Într-un asemenea context, trăirea personală se „sublimează”, în regimul utopiei negative, într-o nouă formulă poetică pe care autorul, dezamăgit, o numește *Mefistopoezie*: „la dracu’ cu cărți – am inventat Mefistopoezia” (idem, p. 30).

Un loc aparte în arsenalul categoriilor negative îl are *scârba* (sila, greața), stare pe care Nicolae Coande o trăiește în relație cu motivul liric al *eșecului propriu*: „Îmi număr anii cum îmi număr banii – cu **scârbă** și cu duioșie” (p. 9, s.n.); „viața

era un câine jigărit vânat de țigani” (*Mințile defuncte - continentele scârbei*); „nu m-am săturat de **scârbă în era post-Scârbei** celei mari/între hoarele persiflării gratuite/...eu nu m-am dezlipit de scârbă/cu scârba voi trăi și de acum înainte/să creadă alții că țara-i mănoasă alții să urle/ce bine-i la șes cu naiul/cu cavalul la deal/tulnicul sara pe munte/să bată alții palma alții să facă ghișeful/să spună alții *patrie verde*/cu morții verzi la ferestre înflorind an după an” (idem, p. 22, s.n.); „și acum *când aud cu stupoare că tot ce facem noi e perfect îmi vine să vărs*” (*Oameni de meserie capete mecanice*, p. 11); „Scriu într-o cameră care-mi va supraviețui/inima mea e locul unde voi muri/ după ce **sârba** asta de viață va exploda/încet încet se va resorbi/în țeasta plată a tureagului” (p. 19, s.n.)

Respectiva stare – înrudită cu amărăciunea – este valorificată sub semnul *decadenței*, al esteticii urâtului, și, toatădată, al nostalgiei după o altă vârstă, cea benignă (adică cea biblică) a omenirii. În etapa modernă a poeziei, experiențele fundamentale ale romanticilor – „amărăciunea, gustul de cenușă, întunecarea” – au fost amplificate și, desigur, diversificate, sub presiunea vremurilor și a noii sensibilități pe care paradigma lor a provocat-o. Încă din secolul al XVIII-lea, „începând cu predispozițiile preromantice[...], bucuria și *seninătatea* s-au retras din literatură [...]. Se răspândește conștiința decadentă, savurată încă drept sursă de atracții neobișnuite. Ceea ce e distructiv, morbid, criminal e ridicat la rangul interesului [...]. Începe să-și joace rolul conceptul de neant” (Hugo Friedrich, *Structura liricii moderne*, Ed. Univers, București, 1998, p. 27). Nu întâmplător, Nicolae Coande introduce un citat referitor la raportul special dintre un mare artist și romanticul din sine însuși: „un mare artist este cel care cucerește romanticul din sine însuși” (*Poemul mortal* în anul cactusului putrezit, p. 19). O asemenea victorie înseamnă depășirea crizei ce motivează apelul în exces la ofertele categoriilor negative între care se află și curenta temă a *neantului*, tema *transcendenței goale* și, de asemenea, a celui *mort*, *deși este încă viu*: „Nebuni simpatici simultanți de profesie tema lor/e neantul/tema mea este *moartea în viață* este pierderea darului/este neputința de a surăde la vederea călăului/cu garoafă la piept (...)/eu viermele/nu-mi cunosc decât umbra/nu-mi pare rău de tinerețe nevinovatul ersatz/triumfătoare epidermă/nu-mi pare rău de bleaga poezie de atunci/nici diavol nici înger n-am fost.” (*O meserie de dobitoc*, p. 13, s.n.)

Corelativă acestor teme este oțărâta și minimalizatoarea viziune despre statutul poetului și al poeziei, care a fost compromis, în prezenta eră, de falșii poeți (niște piș-lire!): „Am avut și eu orgoliul meu de scriitor/ am fost și eu un biet șoarece care a pândit speriat pisica” (p. 11); „Am chipul Fiarei/pentru că așa au vrut sorții” (p. 13); „Nu pot să râd în secolul ăstora nici mort” (p. 15); „Toată iarna am purtat după mine poemul cum porți/în spinare cadavru unui prieten” (p. 13). A spune adio poeziei nu este deloc un act surprinzător, în portativul vremurilor actuale – așa cum sunt proiectate, în spirit contestatar, de poet: „Artei mele i-am spus adio cum spui adio tinereții/cum spui adio celei ce te-ngroapă în mintea ei/cum spui la revedere ne vedem dincolo/prietenului din copilărie” (p. 10); „Ca orice animal înalt mi-ar plăcea să mor departe de literatură” (p. 67).

Rechizitoriul – unul cu substrat tragic – realizat de Nicolae Coande își schimbă culoarea mereu, după caz, din loc în loc, fiind, în consecință, o aprigă și arborescentă ceartă a lumii, a unei lumi a cărei emblemă este *masca* (persona), o radiografie a ei și mai ales un pamflet a cărui energie este expresia unei sensibilități ultragiante și a unui „antinarcisism feroce” (frumoasa și exacta formulare îi aparține lui Gheorghe Grigurcu, în *Catalog liric*).

Perspectiva largă, de sorginte romantică, fondul imagistic și forța discursului convulsiv întreținută de o retorică – atât de bine modulată – a angoasei „consolatoare” atestă o excepțională vocație lirică.

Un loc aparte în arsenalul categoriilor negative îl are scârba (sila, greața), stare pe care Nicolae Coande o trăiește în relație cu motivul liric al eșecului propriu...

CRONICI

Teatrul Național Craiova

Un spectacol unicat în România – *Rinocerii*, de Eugène Ionesco, în regia lui Robert Wilson

Cel mai important proiect teatral derulat în ultimii ani în România, „Rinocerii”, de Eugène Ionesco, în regia lui Robert Wilson, a avut premiera pe 2 iulie, a.c., la Teatrul Național Craiova. Timp de mai multe luni, cu o întrerupere dictată de calendarul personal al regizorului american (care a montat în acest interval un spectacol la Praga) un grup de 30 de actori ai Naționalului craiovean conduși de Robert Wilson și de o numeroasă echipă de colaboratori veniți din șapte țări ale lumii, au pus la cale un spectacol pe cât de complex pe atât de inovator. Spectacolul lui Robert

Wilson a reverberat în inimile spectatorilor prezenți la premiera craioveană cu o intensitate în care se putea ghici admirația în fața noutății eclectic exprimată, de o manieră în care entuziasmul pentru jocul actorilor se împletea cu o anumită mefiență față de ceea ce se propunea scenic. Conceptul de teatru propus de Robert Wilson, așa cum a fost el prezentat actorilor cu care a lucrat la Craiova, exemplificat în spectacolele sale anterioare ar putea fi, schematic, expus astfel:

Teatrul (așa cum îl știm noi) e o minciună, nimic de pe scenă nu

trebuie să fie realist (regizorul american spune „naturalist”). Teatrul formei se bazează pe adevăr; teatrul naturalist se bazează pe minciună. În teatrul formei, actorul știe că joacă, tu știi că el joacă – și atunci devine credibil – în timp ce actorii naturaliști sunt artificiali. Dacă tu știi că ceea ce faci este artificial, poți fi sincer în legătură cu asta. Imaginea și vorbele nu trebuie corelate. Ca și cum ai asculta o piesă de teatru radiofonic și ai vedea un film mut, în paralel. Relația dintre ele e întâmplătoare. Mișcarea și textul sunt complet separate. Actorii primesc mereu indicația: „Spune povestea ca și cum ai spune-o unui copil.” Tot ce e îngrozitor trebuie dublat de râs. Ceea ce se întâmplă pe scenă nu trebuie să ilustreze textul dramaturgului, ar fi redundant. Nici actorii nu trebuie să-și coloreze vocea cu emoții, toate acestea există deja în cuvânt. Wilson a creat un stil de teatru în care toate elementele sunt în mod egal importante: lumina, fiecare obiect de pe scenă, toate sunt egale cu actorii. Totul este o entitate. Spre deosebire de alți regizori care pun lumini pe scenă, Wilson pune și

umbre și penumbre. Lucrurile apar și dispar în chip magic, cu ajutorul luminilor (fragmente din notațiile regizoarei Crista Bilciu, care a participat la repetiții și a notat ideile și indicațiile wilsoniene).

Pe 26 iunie, în cadrul unei ceremonii desfășurată la Universitatea din Craiova, dlui Robert Wilson i-a fost conferit titlul de Doctor Honoris Causa. Reputatul regizor american a avut cuvinte foarte calde pentru actorii cu care a lucrat – în special pentru Ilie Gheorghe, pe care îl consideră unul dintre marii actori ai epocii noastre. Din distribuția spectacolului fac parte actori importanți ai naționalului craiovean: Valentin Mihali, Iulia Bleonț, Claudiu Bleonț, Valer Dellakeza, Tamara Popescu, Angel Rababoc, Nicolae Poghirc, Ilie Gheorghe, Raluca Păun, Monica Ardeleanu, George Albert Costea, Cosmin Rădescu, Constantin Cicort, Mirela Cioabă, Dragoș Măceșanu, Iulia Colan, Ion Colan, Natașa Raab, Ștefan Mirea, Corina Druc, Marian Politic, Cătălin Băicuș, Geni Macsim, Eugen Titu.

Spectacolul va fi reluat în luna octombrie a acestui an.

Teatrul formei se bazează pe adevăr, teatrul naturalist se bazează pe minciună.

Foto: ADI BULBOACĂ

Geneza piesei

Ionesco a redactat „Rinocerii” la cererea secretarului de redacție de la „Les Lettres nouvelles”, Genevieve Serreau, soția regizorului Jean-Marie Serreau. Povestirea a apărut în „Les Lettres nouvelles”, nr. 52/1957, a fost reluată în „Les Cahiers Renaud-Barrault”, (nr. 20, dedicat operei dramatice ionesciene) și „L'Avant-Scene” (nr. 215, martie 1960), după care avea să fie inclusă în volumul „La Photo du colonel”, 1962.

La 28 noiembrie, autorul oferea spre lectură teatrului „Vieux-Colombier” actul al treilea al piesei. La 20 august 1959, BBC a difuzat „Rinocerii” în traducerea lui Derek Prouse. Însă premiera mondială a avut loc în limba germană, la „Schauspielhaus” din Diisseldorf, la 6 noiembrie în același an, în regia lui Karl-Heinz Stroux, cu Karl Maria Schey în rolul principal. Piesa a fost tipărită în același an la Editura Gallimard. În Franța, cea dintâi montare i-a aparținut lui Jean-Louis Barrault, la 22 ianuarie 1960, la Odeon-Theâtre de France. În luna mai, a aceluiași an, e montată de Orson Welles la Royal Court Theatre, cu Laurence Olivier în rolul lui Berenger.

Piesa a fost jucată pentru prima oară în România la 10 aprilie 1964, în regia lui Lucian Giurchescu, cu Ion Lucian și Radu Beligan, la Teatrul de Comedie București. Pe 23 mai, 1965, la Teatrul „Națiunilor”, Paris, spectacolul s-a jucat la sala „Sarah Bernhardt” – un adevărat triumf. Autorul, care a elogiat spectacolul, a fost prezent în sală.

ROBERT WILSON. Biografia oficială

The New York Times l-a descris pe Robert Wilson drept „o figură impozantă într-o lume a teatrului experimental și un explorator al utilizării timpului și spațiului pe scenă.” Născut în Waco, Texas, Wilson este unul din cei mai importanți artiști vizuali și de teatru. Opera sa pentru scenă include în mod neconvențional o varietate largă de medii artistice incluzând dansul, mișcarea, lumina, sculptura, muzica și textul. Imaginile prezentate de acesta sunt frapante din punct de vedere estetic și

încărcate emoțional, iar spectacolele sale i-au câștigat aprecierea publicului și criticilor din întreaga lume. După educația de la Universitatea din Texas și Institutul Pratt din Brooklyn, Wilson a fondat pe la mijlocul anilor 1960

colectivul artistic „The Byrd Hoffman School of Byrds” cu sediul în New York, și acolo a creat primele spectacole de semnătură, printre care Deafman Gance (1970) și A Letter for Queen Victoria (1974-1975). Împreună cu Philip Glass a scris opera seminală Einstein on the Beach (1976). Printre colaboratorii artistici ai lui Wilson se găsesc numeroși scriitori și muzicieni precum Heiner Müller, Tom Waits, Susan Sontag, Laurie Anderson, William Burroughs, Lou Reed și Jessye Norman. Și-a pus amprenta pe capodopere precum *Krapp's Last Tape de Beckett*, *Madama Butterfly* de Puccini, *Pelléas et Melisande* de Debussy, *Threepenny Opera* de Brecht și *Weill*, *Woyzeck* de Büchner, *Fabulele* lui Jean de la Fontaine și *Odiseea* lui Homer. Desenele, picturile și sculpturile lui Wilson au fost prezentate peste tot în lume, la sute de expoziții solo sau de grup, iar parte din operele sale fac parte din colecții private și de muzee în întreaga lume. Wilson a fost onorat cu numeroase premii de excelență, printre care o nominalizare la Premiul Pulitzer, două Premii Ubu, Leul de Aur la Bienala din Veneția, și un Premiu Olivier. A fost ales în Academia Americană de Arte și Litere, iar Franța l-a pronunțat Commandeur des Arts et des Lettres. Robert Wilson este fondator și Director Artistic al Watermill Center, un laborator al artelor spectacolului din Watermill, New York.

Aurel Sibiceanu

Glorioșii ani ai ratării

LORDUL TRAIAN

Așa-i spunem de mai bine de 40 de ani. De mai bine de 14 ani locuiește în Canada, în Montréal. Tot de atunci vine acasă, aproape în fiecare vară. Ne întâlnim în preajma unui pahar cu vin chihlimbariu, urcăm în „mașina timpului” și pogorâm în amintire, într-un timp care ne cuprinde tinerețea cu toate ale ei. Lordul este profesorul de limba engleză, epigramistul, poetul și prozatorul Traian Gârduș. Renumele de lord îi vine de la alesele maniere și de la distincția căpătată atât acasă, în Ardealul chibzuit în vorbă și faptă, cât și de la cultura britanică, primită prin cunoașterea desăvârșită a limbii engleze. Nu am avut norocul să-i fiu elev - este unul dintre marile mele regrete. M-am bucurat, în schimb, de prietenia și protecția pe care mi le-a oferit cu generozitate, mie și tuturor celor din generația mea, atâta de vulnerabilă în anii începutului nostru literar.

Traian Gârduș s-a născut în mai, 1939, aproape de Cluj. A absolvit Facultatea de limba și literatura engleză (Cluj). Din 1965 a fost profesor de limba engleză la Pitești. După mai bine de 30 de ani de profesorat, Lordul Traian a pășit în anii pensiei. Traian Gârduș este membru fondator al „Asociației Epigramiștilor din România”, legitimație cu nr. 19. A colaborat la diverse publicații din România: Revista *Argeș*, Revista *Astra* - Brașov, Revista *Lucașfărul*, Revista *Albina*, Revista *Orizont* - Timișoara, Revista *Tribuna* - Cluj-Napoca, Revista *Urzica*. A debutat în colaborare cu Andrei Codrescu, în anul 1993, la Editura *Dacia* din Cluj, cu volumul de povestiri „*Domnul Teste în America și alte momente realiste*”. A publicat cărțile: „*Poemele Afroditei*” (*Zodia Fecioarei*, Pitești, 1996) și „*Caleidoscop epigramatic*” (*Zodia Fecioarei*, 2000).

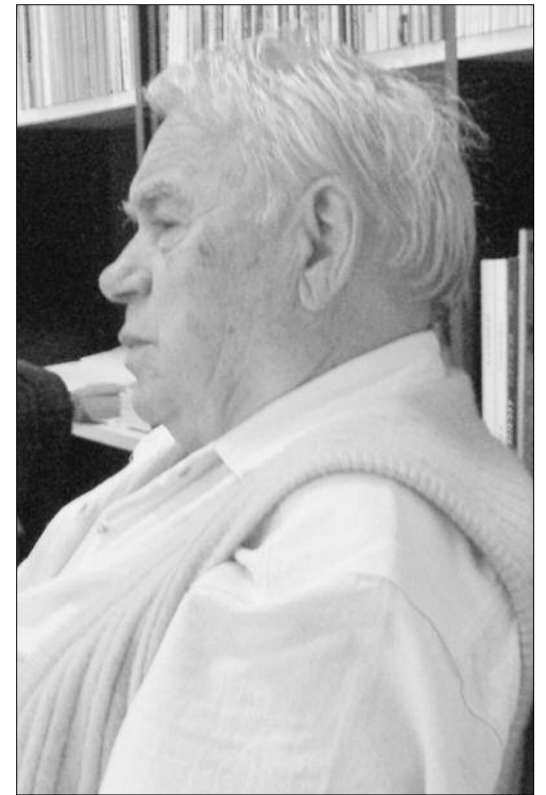
L-am văzut în 1972, într-o joi de obște a Cenuclului Liviu Rebreanu. Peste puțină vreme i-am fost prezentat de Gabriel Vărășcanu, pe atunci tânăr sublocotenent de armată și aspirant la gloria literelor, fratele mai mare al profesorului de istorie și poetului Constantin. Scund, bine legat, cu profil de efigie bizantină, mereu îmbrăcat impecabil, ceremonios, dar cald și zâmbitor, Lordul Traian ne invita mai mereu, după mântuirea ceasurilor literare oficiale și fierbinți, să amușinăm ființa înșelătoare și feciorelnică a vinului, cea dezlegătoare de limbă și har. „Vinurile roșii, dragi mei, ne spunea, se beau până în pragul serii, după care se beau numai vinuri albe sau gălbii, dulci cu măsură, să nu faci somnul greu.” După al doilea pahar, Lordul ne plimba prin viața literară de la Cluj, pe care o cunoștea bine din vremea studenției, ne vorbea despre A.E. Baconsky, Aurel Rău și Andrei Codrescu, ne recita poeme, epigrame, făcea escale în amintirile bucureștene, prin care apăreau Tudor George-Ahoe, Mircea Micu, Adrian Beldeanu, Gheoghe Pituț, Gheorghe Zarafu, Pan Izverna și alții. Lordul mi-a vorbit pentru prima oară de scoțianul Robert Burns, el mi-a spus povestea și glorioasă, și tristă a lui Ezra Pound. Ne recita în engleză, ne vorbea despre subtilitățile limbii și poemelor originale, despre neajunsurile traducerilor și atunci realizăm cât de neîntreg este un scriitor care nu știe limba unei mari culturi. Eram tineri, mai toți autodidacți și asimilam haotic, până întâlneam repere și modele în cei mai vârstnici, școliți de profesori cu educația făcută între cele două războaie mondiale. Deși are venerabila vârstă de 75 de ani, sunt sigur că Lordul Traian nu a uitat nenumăratele seri în care ne făcea introducerea în literatura engleză, după care urmau prelegerile de filozofie idealistă, susținute de profesorul Costică Stroe, sau lecțiile de istoria artei, ori

despre culoare, date cu patos de pictorul Costică Marinescu, cel mărturisitor al vodcii și crângurilor eseniene. Urmău apoi severele lecții de gramatică, ale profesorului Mihai Șerp, zis și Ilie, cel care ne acuza pe toți de proastă vorbire și scriere, despre Lord spunând doar atât: „Gârduș nu poate fi pus la punct decât de Shakespeare și Byron !!!”

O, vremuri, ce vremuri și ce doamne și domnițe, care nici acum nu știu cum apăreau, cât stăteau, ca să dispară la fel cum au venit, lăsând în urma lor scurte arșițe cardiace, epigrame și sonete gârdușiene ! Ha ! Mi-aduc aminte de o seară mai „aprigă”. Lordul ne-a invitat acasă, pe mine, pe Nea Stroe și pe Cristi Tutză, să cuminecăm un whisky bourbon. Doamna Nazica ne-a primit cu un semn de întrebare și, văzându-ne ușor speriați, a zâmbit și ne-a pofțit în casă, ne-a făcut cafele, ne-a adus paharele și, discretă, s-a retras. Ne-am pus bourbon și-am dat drumul la discuții. Deodată, apare Doamna Nazica. Ținea în mână o coală de hârtie și pe față un zâmbet misterios spre șăgalnic. Numai ce zice: „Dragii mei, sunteți curioși să vă citesc ce mi-a scris Lordul, de ziua mea? „Poftim, zice, și ne citeste catrenul: Aniversară - soției mele - Iubito, iată, astăzi, vin/ Să-ți dau, cu toată importanța,/ Un ruj, nebănuț de fin,/ Rămas, pe buze, de la Tanța!..” Cu râsul său inconfundabil, de om care se înecă, Nea Stroe, cel plecat prea devreme, zice: „Nazica, rujul este un pretext, el, de fapt, altceva îți face cadou. Nu zice: vin să-ți dau ? Păi, zice!” Aplauze, râsete, voie bună, peste două zile era Crăciunul !

În vara anului 1989, dacă nu mă înșel, a apărut în revista „Lucașfărul” un articol semnat de Mihai Ungheanu, în care se făcea vorbire, deschis, despre politica iredentistă, parcă iscată din senin atunci, a Ungariei, chestie care m-a mirat peste măsură, la fel de tare cum m-a mirat și un articol al lui Pompiliu Marcea, în care acesta îi dădea o replică unui critic literar sovietic. La puțină vreme după ce am citit articolul lui Ungheanu, l-am întâlnit pe Lord și i-am spus tărășenia. Mai vârstnicul meu prieten m-a privit și mi-a spus, oftând: „Ei, în Ardeal este multă durere. Cred că va trebui să-i recitești pe Rebreanu, Slavici, Agârbiceanu și pe Pavel Dan, ca să înțelegi mai bine niște lucruri. Tu l-ai citit pe Pavel Dan ?” „Nu, zic, chiar nu l-am citit...” „Citește „Urcan Bătrânul”, sunt acolo nuvele de mare forță, exemplare.” După ce am citit nuvelele am avut o viziune în plus despre identitatea lăuntrică, profundă, a românului ardelean, legat parcă violent de pământ și de absența lui. Mulțumiri, Domnule Traian Gârduș!

O altă întâmplare care îmi vine în minte, și în centrul căreia a fost Lordul, este legată de fotbal, un sport de care sunt aproape străin. Ei bine, în toamna anului 1979 a avut loc, pe stadionul din Trivale, un meci epocal - F.C. Argeș - C.F. Valencia ! Măreția meciului a constat în întâlnirea a doi titani ai fotbalului - Nicolae Dobrin și Mario Kempes ! Ca ins paralel cu sportul, n-aș fi aflat niciodată de asta, dacă peste o săptămână, după cina, Lordul nu ne-ar fi invitat pe câțiva apropiați la restaurantul Hotelului Muntenia. Ne-a pofțit să comandăm orice dorim. Ne-am umplut paharele, Lordul s-a ridicat, l-am urmat, și domnia sa a tostat: „Închin acest pahar în cinstea lui Nicolae Dobrin și a adversarului său Mario Kempes, căruia i-am luat și un interviu! Vivat!” După ce a rostit aceste cuvinte, a pus pe masă câteva numere din ziarul „Sportul”, în care se răsfața interviul! Eeee, s-a schimbat situația, Lordul nostru a captat și mai

multă admirație! Ne-am pus pe cheful, pe discuții, pe întrebări, pe flatarea eroului serii. Cam după o oră și mai bine ne trezim chiar cu Nicolae Dobrin lângă masa noastră. „Bună seara, distinși scriitori, ne zice nea Gicu, să trăiți, dle profesor, îi zice Lordului, permiteți-mi să vă strâng mâna pentru frumosul interviu !” Pauză de gândire ! Nu ne venea a crede, eram de-a dreptul uluiți - Dobrin îl știa pe Lord, știa că suntem scârța - scârța ! Laura Caradima s-a adunat mai repede și a început să aplaude. Noi am urmat-o. Toată lumea din restaurant era cu ochii pe noi, care ne simțeam mai înalți, mai frumoși, mai importanți! Credeam că după o așa surpriză nu mai poate urma ceva la fel de grandios. Dar, uimire! Dobrin zice: „Dragii mei, după meci mi-am adus aminte de „Moartea căprioarei”. Uimire totală ! Uimirea s-a desăvârșit când Nea Gicu Dobrin a început și să recite! Cu voce și ton grav, numai ce îl auzim: „*Seceta a ucis orice boare de vânt./ Soarele s-a topit și a curs pe pământ./ A rămas cerul fierbinte și gol./ Ciuturile scot din fântână nămol./ Peste păduri tot mai des focuri, focuri.*” Cu toții eram cu ochii în bagdadie, Dobrin ne făcuse k.o.! Petrecerea s-a prelungit până după miezul nopții, fără Dobrin - acesta a mers într-un separeu, unde-l așteptau mai mulți coechipieri. Interviul luat lui Kempes și noaptea de pomină făcut înconjurul urbei și cred că mai dăinuie în memoria colectivă.

Deși ardelean cu reflexe disciplinate, nemțești, lordul Traian se deda la viața Regatului, la dulcea pierzanie în chindii: aprige, uneori, melancolice, alteori, unde mejdina dintre libație și bahic devine străvezie, până la pierderea de sine... Este chipul matein al lui Traian Gârduș, distilat în athanorul versului. Mărturie acest poem memorabil: **Adevărații Arnoteni - Adevărații Arnoteni, ce lume! - / Cei patru P., cu figurații vreo patru./ Pot face dintr-o noapte un teatru./ Cu Pirgu, regizorul de renume.// Geambași, becheri și flori de mahala./ Prințese, dulci, savanți cu mir domnesc./ De-a valma, după rost, se târnosesc.../ masinca, Rașelica, mașala!// Sodoma cea străveche reînvie./ Local de târfe, belferi, mardeiași./**

Esențe tari de drog și scârnavie - /În felul lor, ei toți sunt niște ași.../

Ce faună, ce faună și floră./Acolo totu, totul se devoră.// P.S. Lascivă lume, larmă, lustru fals./ Învăluite-n fastul unui vals.//

Ce lume, Lordule Traian, ce lume... Să ne trăiești, întru mulți ani!

Deși ardelean cu reflexe disciplinate, nemțești, lordul Traian se deda la viața Regatului, la dulcea pierzanie în chindii: aprige, uneori, melancolice, alteori, unde mejdina dintre libație și bahic devine străvezie, până la pierderea de sine... Este chipul matein al lui Traian Gârduș, distilat în athanorul versului.

SFERA DE FOC de Gabriel Cazan

Pentru amatorii de literatură SF Gabriel Cazan nu e un necunoscut. Cărțile lui anterioare i-au conferit o oarecare notorietate, ba chiar și un anumit prestigiu literar, concretizat în primirea lui în rândurile Uniunii Scriitorilor. Comentatorii au remarcat că aceste cărți nu se rezumă la "rețetele" genului, având și un "nivel doi", adică, dincolo de întâmplările excepționale, sau miraculoase, au o încărcătură ideatică substanțială. Așa se întâmplă în povestirile din volumul de față (Am folosit intenționat termenul "povestiri", pentru că ele, așa cum

ne avertizează autorul, narează, de cele mai multe ori, întâmplări reale, petrecute cu el sau cu prietenii lui. De altfel, el îl citează pe Sartre, care era de părere că "pentru ca întâmplarea cea mai banală să devină aventură, trebuie și e de ajuns să te apuci să o povestești".) Și cam asta face Gabriel Cazan. El ne aduce în atenție întâmplări aparent banale, dar dincolo de care se întrevește o țesătură supranaturală, uneori chiar metafizică.

Așa se întâmplă chiar în povestirea ce deschide volumul, intitulată "Umbră", în care personajul central, Vlad, chinat de insomnie, iese în stradă, la ora când se îngână ziua cu noaptea și întâlnește o "Umbră" care îl însoțise și în vis și care începe să-l obsedeze. Urmează mai multe întâlniri petrecute într-o atmosferă plină de mister, într-o tensiune abil întreținută de autor, până ce ficțiunea interferează cu realitatea, iar personajul nostru își află sfârșitul, în condiții la fel de misterioase ca și întâlnirile cu straniul personaj. O tehnică literară eliadescă, după cum se poate observa, fără ca această asociere să ne ducă cu gândul la o eventuală pastişă, ci doar la o similitudine de procedee.

Povestirea care dă titlul volumului are o altă structură. Ea reconstituie o "întâlnire de gradul trei", al cărei protagonist a fost chiar autorul, intrat, undeva, în munți, în contact cu o sferă de foc ce poposise lângă el și care, de fapt, era un trimis al altor universuri paralele, venit să energizeze Pământul.

Influența frecvenței asupra materiei constituie substanța altei povestiri, în finalul căreia apare, iarăși, o sferă luminoasă în care înțelegem că se metamorfozase unul dintre personaje.

Și tot așa, exemplele menite să reconstituie universul de inspirație predilect, ca și procedeele utilizate al lui Gabriel Cazan s-ar putea înmulți. Am putea aminti felul cum autorul crează o anumită ambiguitate tensionată, apelând la intersectarea oniricului cu realitatea, ca în "Rătăcirii".

Dar dincolo de toate astea, reține atenția felul genuin în care autorul își transcrie experiențele, auto-persiflându-se uneori, ca atunci când povestește cum, într-un roman anterior, "3150 rapel în 88" a anticipat utilizarea introducerii cipurilor montate în palmă pentru a facilita, în condiții de siguranță, operațiile bancare. Sau cum, tot în romanul amintit, apărut în 2008, a vorbit despre posibila formare a numerelor de telefon cu ajutorul gândului. Dar, se cenzurează el imediat. Nu, nu mă cred Jules Verne! El a fost extraterestru... Eu m-am născut în Câmpulung-Muscel.

...Dar iată cum acest amănunt biografic nu l-a împiedecat pe Gabriel Cazan să pășească cu succes pe urmele ilustrului său înaintaș.

DORU MOȚOC

Carte nouă

Ștefan Ion Ghilimescu – *Vederi și atitudini critice* (Editura Cetatea de Scaun).

Unul dintre cele trei moto-uri ale cărții aparține lui Andre Suares și sună astfel: „Menirea criticului nu este să laude, menirea criticului nu este să blameze; menirea criticului este să înțeleagă... Ca să înțelegi trebuie să fii liber. În primul rând, liber de tine însuși”. Ghilimescu se vrea și chiar este un critic liber. Volumul acesta cuprinzând eseuri, studii și cronici (apărute inițial în periodice, inclusiv în rubrica sa din revista *Arges*) este

structurat în trei părți distincte. Prima cuprinde *Profiluri critice*: Vladimir Streinu, Perpessicius, Cornel Regman, Gheorghe Grigurcu, Cornel Ungureanu, Nicolae Manolescu etc. Altfel zis, riscanta *critică a criticii*. În partea a doua – *Tema exilului* - Ghilimescu își continuă preocuparea constantă pentru recuperarea textelor autorilor exilați de la începutul comunismului în România, îndeosebi a lui Alexandru și George Ciorănescu, despre care a scris de altfel cărți, fiind un capitol de istorie literară consolidat de criticul dâmbovițean. În sfârșit, *Complementarități istorico-critice* cuprinde diverse eseuri și cronici referitoare la autori contemporani, în special tot critici. Așadar, Ștefan Ion Ghilimescu mai adaugă operei sale un solid volum de sinteze critice. (DAD)

Pierre Assouline, Sigmaringen (Éditions Gallimard)

Castelul de la Sigmaringen este legat la noi de istoria familiei regale.

Francezii îl cunosc mai ales din perioada de la sfârșitul ultimului război, când guvernul mareșalului Pétain a fost obligat la exil și a fost găzduit între zidurile sale între septembrie 1944 și aprilie 1945. Este o perioadă controversată a istoriei Franței, în care acest guvern fantomă care condusesse țara la supunerea față de invadatorul nazist nu-și mai găsește nicio justificare.

Pierre Assouline face din acest eveniment istoric subiectul unui roman despre ultimele zbatere ale unui grup de politicieni în declin, grup fantomatic, incapabil să mai sesizeze pulsul istoriei și să accepte dispariția anunțată a unei epoci în care acesta nu-și mai află locul. Tensiunea romanescă se hrănește tocmai din această negare a realității ca expresie a unei maladii care contaminează toate regimurile în derivă, provocând în comportamentul celor care se află în ochiul ciclului manifestări cu totul neașteptate, ilogice și dezumanizante.

Deși la baza romanului stau izvoarele istorice – bine exploatate –, invenția romanescă ocupă un loc important, reușind să confere echilibrul necesar unei desfășurări narative care să dea sens unei istorii recente. După evacuarea forțată din ordinul lui Ribbentrop a familiei princiare, castelul, care până atunci constituise un microclimat protector, este nevoit să găzduiască o lume în derută în care servitorii vor fi „singurele ființe vii în această lume în descompunere”. Este lumea fantomatică a guvernului de la Vichy, compus dintr-o „armată de spectre”. Printre ele, mareșalul Pétain, „orgoliul făcut om”, cum îl numește autorul, se consideră aici ca fiind prizonier: de la terasa imensă a castelului, privirea sa contemplă lumea fără iluzii, închis într-un refuz al realității, abținându-se până și la a-și întreține corespondența. În culoarele palatului, dar și în timpul plimbărilor cotidiene în aerul rece al iernii, mareșalul are grijă să nu-și încrucișeze pașii cu cei ai președintelui Laval, îmbătrânit brusc, „ros din interior de un ulcer la stomac, cu mină palidă și încrețită, cu privirea pierdută”. În jurul celor doi oameni gravitează miniștrii împărțiți și ei după luciditatea de a analiza cursul istoriei, unii renunțând să mai creadă în viitorul lor politic, alții, total ruși de realitate și care continuă să redacteze ordine ca și când nimic nu s-ar fi schimbat, ca și când ar beneficia încă de ovreo autoritate. În mijlocul tuturor, doctorul Destouches, care nu este altul decât scriitorul Louis Ferdinand Céline, omul despre care „nimic din ceea ce se spunea despre el nu era moderat”. Toată această lume se află sub paza oamenilor lui Himmler, „două caricaturi ale terorii ordinare”.

Peste toată această lume veghează Julius Stern, majordomul general al castelului și personaj central al romanului al cărui portret trimite, așa cum însuși autorul arată la sfârșitul

romanului, la personaje ale unor filme ca „The Remains of the Day” sau al serialelor de televiziune ca „Downton Abbey”. Este suficient să cităm câteva din trăsăturile portretului său pentru a ne da seama: „Un bun majordom trebuie să-și păstreze rezerva. Dacă nu este lipsit de calitate, este lipsit de opinii. Ideea pe care și-o face despre funcția sa îl face să fie înclinat către o discreție absoțută în toate lucrurile, începând cu expresia propriilor sentimente”.

Întregul fir narativ se țese pornind de la perspectiva pe care memoria încă proaspătă a majordomului Julius Stern o conferă evenimentelor, la puțină vreme după deznodământul acestora. Este ca și când timpul sfârșește prin a scăpa percepției umane, prin a se sustrage memoriei, incapabilă din acest moment să descifreze sensul adevărat al întâmplărilor. „Am impresia, scrie el, că avansăm atât sub privirile celor vii cât și ale celor morți [...] Am conștiința că trăiesc una din acele clipe suspendate în curgerea timpului în care gravitatea se află mai presus de tristețe. Ca și când ceva în mine mă predispucea să percep armonicele evenimentelor”. Cu această mărturisire atingem sensul profund al mesajului pe care Pierre Assouline dorește să-l dea romanului său. Aceste „armonice”, cum le numește el, sunt în fond expresia mai multor rezonanțe pe care istoria le conferă evenimentelor. Cea dintâi este viziunea pe care autorul o propune, folosind unghiul de vedere al lui Julius Stern, martor german al acestui exil al guvernului francez al mareșalului Pétain, halucinație declanșată deopotrivă și de căderea întregului sistem al Germaniei naziste. Ea se traduce aici printr-o ineluctabilă nevoie de sens al Istoriei. „Ce trebuie să facem pentru ca prezentul să nu piardă prezența a ceea ce nu mai există?”, se întreabă Stern.

A doua rezonanță armonică o constituie analiza severă pe care personajul romanului o face despre dictatura instaurată de Hitler în Germania cu lotul ei de violență și spaimă, într-un „război împotriva spiritului, a sensibilității, a inteligenței, culturii”. O lume în care frica cuprinsese întreaga lume, „o frică anonimă, surdă, adâncă și urâtă”.

Sensul profund dat de autor evenimentelor descrise aici este acela de a radiografia manifestările a ceea ce el numește o „halucinație colectivă”.

Sigmaringen este din acest punct de vedere un roman despre decăderea omului dar și despre incredibila lui capacitate de a se întoarce către viitor cu ajutorul curajului de a-și reconstrui destinul prin deplina răspundere a faptelor asumate.

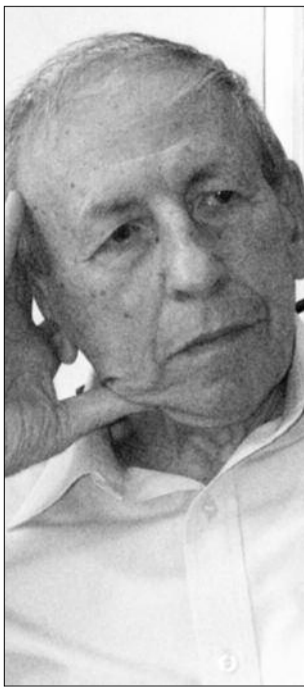
Să adăugăm la toate acestea figura luminoasă, complexă, umană și imperturbabilă a lui Julius Stern și pitorescul celor aflați în serviciul castelului, păstrători ai unei umanități simple dar atât de inestimabile, ca un minereu prețios și inextricabil.

Deși la baza romanului stau izvoarele istorice – bine exploatate –, invenția romanescă ocupă un loc important, reușind să confere echilibrul necesar unei desfășurări narative care să dea sens unei istorii recente.

Marin Ioniță

Schiță pentru un volum. *Nu trageți în dinozauri!, II. Cazarma roșie*

Recrutele (II)

*

Într-o duminică, tanti plecă la biserică. Ne spuse să n-o așteptăm, că mai are de trecut pe la niște vecine. Mâncarea era pe cuptor. Lemnele tăiate, decât să le vâram în sobă și mi-a strecurat la ureche: "Mai ciuguliți-vă și voi, ce stai ca un buștean?".

Am încercat. Cu sfială. Era, încă, o copilă. Prea neîmplinită. Prea delicată. Prea curată. Prea necunosătoare. Fără întâmplări. Fără amintiri. Nu-mi venea în întâmpinare. Dar niciun gest de respingere. De apărare. Nu a reacționat când am tras zăvorul la ușă și am lungit-o pe pat. Și s-a întâmplat ce s-a întâmplat... Sângera. Am dezbrăcat-o. Am spălat-o în lighean. Cu apă caldă. Cu săpun. Sta în picioare dreaptă ca o statuie. Era atât de frumoasă că-mi venea să plâng. S-o sărut tocmai acolo unde-am vătămat-o...

I-am atins cu buzele rotocolul buricului și locul dintre merele sânilor. I-am zvântat pielea pe îndelete cu un prosop moale. Am ridicat-o în brațe ca pe-un copil, am întins-o pe pat. Și m-am așezat în genunchi pe covor, parcă ar fi fost să mă rog la o icoană. "Iartă-mă!" am murmurat. Tăcea. Nu adormea, nu se trezea...

Parcă ar fi fost căzută în transă. O lacrimă îi atârna între gene...

Judecați-mă! Condamnați-mă! Legați-mă la stâlpul infamiei! Dinozaur imoral! Infestat de la început! Domnilor, nu am căzut în acest păcat pentru că eram comunist...

*

Vădana, care ne-a adus flori și colivă, și-a dat seama că s-a petrecut ceva. Mulțumită și neliniștită. Bucuroasă că mă are la îndemână, dar simțea în față o viitoare rivală. Ne-a pregătit o masa festivă, cu invitați, unde a și anunțat că până la Paște, copiii vor fi înfiați.

Dar de dimineață, Sabina și-a împletit codițele, și-a îmbrăcat uniforma, și-a pus bașca de școlăriță și a plecat cu un camion de ocazie care căra cereale la Buzău. Am știut că o pierd pentru totdeauna...

După ce a-nchis poarta și a-nchuiat ușa, vădana m-a vrut imediat. Dar eu mă grăbeam la servicii.

Aiurit. Mă uitam cu cântarul în mână. Treceam de porțile gospodarilor în care trebuia să intrăm. Nu mă apăram cu bastonul de câini. Șeful și-a dat seama că nu mai sunt bun de nimic. A suspendat activitatea în ziua aceea. M-a trimis acasă să zac. Credea că am luat o boală ori sunt mahmur după beție, dar eu nu m-am întors de unde-am plecat. Am intrat în cârciumă și am stat toată ziua cu capul pe masă.

Pe drumul de întoarcere, am vrut să intru în biserică, să aprind o lumânare. De acolo, din pridvor, între tablourile votive, cu un voievod și familia lui și alt ctitor la stânga, pârcașul care a rezidit-o după cutremur, am rostit al doilea jurământ din viața mea. Am jurat în fața lui Dumnezeu să nu mă las până nu ajung cineva vestit în lumea asta. Nu mă gândeam la bogății, nu mă gândeam la putere. Un mare om de știință, un savant de renume mi-ar fi fost de ajuns. Poate chiar un Pitagora, un Arhimede, un Darwin, un Galilei, un Pavlov, un Babeș, un Constantin Parhon. În domeniul artelor, era exclus. Nu puteam să desenez, cântam fals, scriam neciteț. Dar minte știu că aveam. De-abia mă ridicasem în picioare când începeam să închege propoziții și fraze. Când bătrânii satului mă socoteau anormal și îmi plângeau de milă că am să mor prea devreme sau să înnebunesc pentru că eram prea mintos.

*

Acuzați-mă și pentru asta. Egoist! Individualist! Veleitar! Pui de comunist care avea cultul personalității în sânge? Mânz de dinozaur la-nceput de drum? Pentru câte mai trebuie să răspund?...

Învățam ca un apucat. Ca un trăsmit din senin. Nu mai exista pentru mine altă lume decât a cărților. A ideilor. Începusem cu scopul și aveam interesul devenirii. Să muncesc ca să mă ridic cât mai sus. Dar ajunsesem să fiu captat ca într-un vârtej. Îmbătat. Fascinat. Descopeream o lume de dincolo de lume. Și o plăcere aproape de extaz. Molecula. Cu atomii. Celula. Cu tot ce era în ea. Ființele unicelulare. Plantele și animalele gigantice. Munții, fluviile, vulcanii, barierele de corali, mările, oceanele, continentele, planetele, aștrii, magnetismul, gravitația, religiile, istoriile, civilizațiile...

Mi-am făcut programul. Vădanei, la fel. De două ori pe săptămână. Marțea și sâmbăta. Și numai în câte-o repriză. Știam ce riscam. Nu îmi mai lustruia bocancii, nu-mi mai spăla și nu-mi mai călca rufele, era tot mai supărăcioasă, tot mai arțăgoasă. Îmi cerea bani de urgență ba pentru gaz, ba pentru sare, ba pentru nu știu ce impozit la receptor. Nimic nu mai era gratuit. Și n-aveam altceva de vânzare decât pe mine, care să fiu consumat în foamea ei de femeie nesătulă, care nu mai avea alte satisfacții...

Până la urmă, și-a chemat înapoi vechiul amant, care chiar dacă nu prea mai putea, măcar se străduia. Mi-am găsit cufărul pe scara casei. Ploua peste el...

*

În pripă, mi-am găsit loc într-o casă nelocuită, atât de veche încât parcă nu se mai ținea decât în tencuială. Stăpâna, o babă surdă, care părea uitată de Dumnezeu pe lume, avea o cameră mai sănătoasă în curte, sub un pățul de porumb.

Ca să ajung la mine în cameră, trebuia să trec printr-un fel de hol devenit coteț de găini. Dacă veneam seara, eram șampilat neapărat pe șapcă și pe umeri...

Fără sobă. Un pat și un butoi de țuică. Cu furtunul încolăcit pe el. "Uite, maică, când se face frig, mai tragi câte-o dușcă!". Mi-am cumpărat o lampă cu număr mare, un bidon de petrol, un fel de reșou cu flacără și niște vase de bucătărie. Trebuia să-mi gătesc singur. Fierbeam ouă, uneori făceam și ochiuri, prăjeam cartofi, sau îi fierbeam în coajă. Ceai și biscuit, cam așa îmi era meniul.

Din când în când, mai priveam pe fereastră câte o cultivatoare de tutun care aducea cu ea un castron de tablă cu friptură de pui, unt, o mămăliguță caldă sau colarezi. Bărbatul ei, angajat la o întreprindere forestieră din Nehoiu, tăia și scotea toată iarna bușteni din păduri și da foarte rar pe acasă. Clasă muncitoare. Poate și comunist. Îi asiguram unitatea familiei. Înțelegea. Poate îmi și mulțumea.

Nu știu cum s-a strecurat povestea. Am avut și alte solicitări. Eram suprasolicitat.

Mi-am adus aminte cum un vecin din satul meu ținea anume un țap, zicea, de rasă pentru caprele care intrau în călduri. Capra și tainul de o măsură de boabe de porumb sau de ovăz. Sticla de țuică era pentru stăpân.

La dracu, nu vreau să ajung mascul de rasă al femeilor din Gherăseni!...

Primesc de acasă un pachet prin poștă. Fericirea poate să stea, uneori, în te miri ce. O pereche de mănuși împletite, o pereche de ciorapi de lână, vreo trei metri de cârnați și patru șunci fierte în usturoi, presărate cu boia de ardei și date la fum... Raiul pe pământ... Dar când mă-ntorc acasă de la lucru, dau în miezul unui adevărat dezastru. Un cotoi intrase pe geamul lăsat

deschis și torcea cuminte în patul meu. După ce împrăștiase și târâse prin toată camera cârnații și șuncile. Niciodată n-am fost atât de furios. Niciodată nu am fost pornit ca atunci să distrug o ființă. Dacă l-aș fi prins, l-aș fi sugrumat fără să stau pe gânduri. Dar fugea ca un pui de drac, se pitula prin colțuri, se cățara pe pereți, se ascundea pe sub pat. Am aruncat în el cu tot ce-am avut la îndemână, cuțitul de bucătărie, ibricul de ceai, solnița, călimara cu cerneală. Cu o bucată de șuncă. Dar nu l-am nimerit pe nenorocit.

Bătrâna, când și-a văzut pereții stropiți cu cerneală, cu petece de var căzut, cu urme de grăsime, mi-a cerut să-i plătesc zugrăveala și m-a poftit afară. "Rămâi sănătoasă, cucoană, că-mi iau geamantanul și plec!". Dar încotro?

De data aceasta, are primarul grijă de mine. Clasă muncitoare. Pătura intelectuală care trebuie ocrotită. A venit dintr-o fabrică din Buzău, scos din producție, l-au școlit și l-au instruit două săptămâni și l-au pus vâtaf peste comună. E un om cumsecade, dar face eforturi să se impună. Trebuie să fii necruțător cu dușmanii, dar să știi să ți-i apropii pe cei pe care poți să te bazezi. Nu putea să lase pe drumuri un tânăr vlăstar al viitorului. Făceam parte din viitoarea rezervă de cadre a partidului dictaturii proletare. Mi-a rezervat o camera dintr-o anexă a dispensarului. Unde mai lucra o moașă comunală. Și ea tânără, cu școală. A venit cu mine să mă instaleze. Avea în geantă o sticlă cu vin. Pe care ne-am trecut-o de la gură la gură. Ne împrieteneam din mers. Mi-a spus că are încredere în mine. Ne-am și îmbrățișat. "Proletari din toate țările, uniți-vă!"

*

M-au acceptat și m-au asimilat tinerii intelectuali ai satului: elevi și studenți neterminați, care își pregăteau examenele și ei. În particular. În vacanța de Paște, elevi și studenți! Și cum toți aveau nevoie de adevăruri că au prestat muncă voluntară în folos obștesc, au improvisat o serbare la care m-au invitat și pe mine. Domnul Stănescu a insistat să mă duc. De altfel, nu aveam un program prea aglomerat. Predasem tutunul la regie și nu ne rămăsese decât să scormonim prin locurile dosnice tutunul sustras monopolului. Țăranii nu aveau voie să fumeze decât țigări fabricate. Verbe-n vânt. Nu foloseau decât foi de tutun fermentat, tocate mărunt, sau zdrobite în palmă, înfășurate în hârtie de ziar, sau în pănușe de porumb.

Convoitul cu paisprezece căruțe a fost condus la Buzău de mine. Când am prezentat actele șefului comisiei de primire, venit din București, a sărit de pe scaun: "Tu, bă, papă-lapte?!". Eram prea tânăr pentru o asemenea misiune, dar cât am lucrat la receptivă, a fost mulțumit de mine. Regimul își pregătea cadre noi...

Participau la pregătirea serbării și destule fete. Nu lipsea decât Sabina. Dar speram să apară...

Eu eram ilegalistul. Întemnițat. Bătut. Mă țineau în cușcă gardienii la Doftana. "Nu bate! Nu bate! Nu bate!". Tîrît, leșinat și aruncat în celulă. Care, în scenă, era un fel de cușcă din tulpini uscate de floarea soarelui care se mulau foarte bine cu drugi de fier. "Nu bate! Nu bate! Nu bate!". Deodată, un cântec revoluționar. Muncitori și muncitoare, soldați, țărani, funcționari. Începea insurecția. Mă trezesc la viață. Mă ridic în picioare. Voinic, puternic, neînfricat, hotărât. Rup gratiile. Dărâm celula. Sunt înconjurat de revoluționari. Strigăm lozinci. Pumni ridicați. Răsună sala. Răsună lumea. "Pân-la unul au să piară dușmanii poporului!". Luptătorul. Eroul. Revoluționarul. Biruitorul. Așa a fost scris scenariul. Așa a vrut regizorul.

(continuare în pag. 21)

Clasă muncitoare. Pătura intelectuală care trebuie ocrotită. A venit dintr-o fabrică din Buzău, scos din producție, l-au școlit și l-au instruit două săptămâni și l-au pus vâtaf peste comună. E un om cumsecade, dar face eforturi să se impună. Trebuie să fii necruțător cu dușmanii, dar să știi să ți-i apropii pe cei pe care poți să te bazezi. Nu putea să lase pe drumuri un tânăr vlăstar al viitorului. Făceam parte din viitoarea rezervă de cadre a partidului dictaturii proletare.

proza

La limita dintre realism și suprarealism

Titlul-metaforă al celui mai recent roman semnat de Cristian Meleșteu, „Sicriul de gheață”, acoperă fest, fără rest subiectul și deopotrivă tema pe care le vizează autorul: viața unei comunități sătești, din cîmpia română, limitată, izolată, ruptă de lume sub nămeții unei ierni grele. Întregul roman este de altfel o metaforă care trimite subtil către lumea românească de azi, îngropată-subminată-izolată în propriu-i provincialism. Fiecare personaj-locuitor al respectivei comunități tinde să întruchipeze o tipologie prin propria poveste, care inevitabil, în spațiul limitat al sicriului de gheață, se împletește și se confundă cu poveștile consătenilor săi. Structura clasică a romanului unei comunități este susținută și potențată de originalitatea tehnicilor narative utilizate. Harul de povestitor al autorului conferă amplitudine și coerență compoziției, grație suflului epic.

Fiecare personaj are așadar povestea lui, cu multe elemente din anecdotică basmului, dar adunînd totodată detalii și mentalități din cotidianul contemporan, orchestrate adesea în notă grotescă. E un mod de potențare a expresivității, evidențiind o anume naivitate a personajelor și deopotrivă a naratorului. Un oarecare Dan Dragomirescu bunăoară, este foarte convins că va ajunge un om important, în domeniul politicii eventual, din care răsar marile personalități istorice, bazîndu-se pe o precizie pe care i-a făcut-o cîndva, în copilărie, o țigancă ghicitoare, și totodată bazîndu-se pe halucinațiile provocate de desenele de pe fusta țigăncii. În cazul cînd Dan Dragomirescu ar fi ajuns într-adevăr un om important, este de părere naratorul, el ar fi fost monitorizat cu aparate performante, ca toți oamenii importanți ai planetei, care aparate, pînă să-l prindă pe el în obiectiv, ar fi detectat satul lui natal ca pe o jucărie pierdută de un copil în cîmpia imensă, infinită, fără început și fără sfîrșit. Un alt sătean s-a specializat de timpuriu, din copilărie, în urmărirea și vînarea dropiilor, datorită în primul rînd unui handicap din naștere, un gheb care-l constrînge să umble aplecat și care i-a atras porecla de Cocoșatul de la Notre Dame. Momentul de glorie al vieții sale a fost vînarea a peste o sută de dropii într-o iarnă, cînd temperatura scăzută brusc a făcut să înghețe aripile păsărilor.

O tristețe difuză, de început de lume reverberează în atmosfera satului îngropat sub nămeți. „În satul acesta, iarna toate lucrurile se mișcă parcă cu încetinitorul. Oamenii se trezesc din reflex, în zori de zi, cînd mantaua nopții e furată de un cocoș îndrăzneț ce-și trîmbează apoi, triumfător, succesul. Dau repede de mîncare la animale, iar apoi intră zgribuliți în casă.”

Un cuplu de bătrîni descinși parcă dintr-un basm, Pătru și Safta se pregătesc pentru viața veșnică, cea care-i așteaptă pe undeva prin apropiere, spune autorul, rugîndu-se și postînd, comunicînd în vis cu Sfîntul Vasile cel Mare, ocrotitorul bolnavilor și săracilor, a cărui icoană o cumpără de la țîrg cu banii economisiți din micile lor pensii. Vînzătorul i-a dat pe lîngă icoană, la ofertă, lui moș Petru, și un joc de darts; cei doi bătrîni l-au descoperit într-un tîrziu ca pe o îndeletnicire pasionantă cu care să-și treacă și să-și umple timpul, mai cu seamă după ce au început să joace pe bani, pe mize din ce în ce mai mari provenind din pensiile puse la un loc și reîmpărțite. Moș Pătru începe chiar să recurgă la un truc menit să-i destabilizeze partenerul: îi pune pe furiș praf purgativ în cafea Saftai, pentru a-i amorți din vigoarea necesară aruncării săgeții la țîntă.

Bineînțeles că cea mai animată zonă din tot satul este cîrciuma, care are o firmă sugestivă:

„La Nae – în inima satului”, iar alături reclama „Probabil cea mai bună țuică naturală din toată țara”. Localul este încropit de autor din detalii sordide care frizează kitsch-ul, cum numai în satele din România mai poți găsi. Observațiile asupra culorii locale și specificului național ocupă un loc important în recuzita romancierului. Aici sătenii se strîng mai ales pentru a pune țara la cale, în urma celor care deja au pus-o fără să stea în loc de doleanțele celor mulți, imobilizați de istorie și de propriul destin într-un sicriu de gheață. E un loc ideal așadar pentru viitorul primar Dan Dragomirescu, de a-și exersa veleitățile politicianiste asupra consătenilor care-l vor vota. E totodată un loc unde cititorul poate cunoaște noi locatari ai sicriului de gheață. Vasilică bunăoară, care poartă lipită cu scoci de haină fotografia soției sale decedate, cu care conversează și-i cere părerea și-i comandă cîte un pahar de băutură ca și cum ar fi vie. Alături de el se află Ilie Visătorul, posesor al unor capacități de domeniul paranormalului, pe care Vasilică îl solicită să-l pună în legătură cu spiritul consoartei sale, în vederea unei comunicări mai trainice decît cea intermediată de fotografie. Un om lup apoi, Hugo Wolf, crescut la o stîină și adoptat de o lupoaică, care găsește de cuviință să declare tuturor că face parte din satul cu cei mai mulți ciudați din lume... Un oarecare Alfred, care după moartea soției sale o aduce acasă pe sora acesteia, Izaura, pentru a-l ajuta să-și crească cei patru copii inițial, dar independent de voința și bunele intenții ale cumnaților, ei alunecă într-un soi de transă a acuplării excelent pusă-n pagină de autor printr-un suprarealism rafinat. Apare și un preot, popa Bucur, cu un comportament previzibil într-o primă fază, înfierînd în fiecare duminică locul de pierzanie din cîrciuma lui Nae, iar la un moment dat, predica lui pare să aibă efect. Sătenii se sfîesc într-o dimineață să intre în cîrciumă, dar din alt motiv totuși decît frica de Dumnezeu. Un anume Florin Trafulici (extrem de inspirată onomastica, de o sugestivitate subtilă, deloc stridentă) a găsit de cuviință să adoarmă cu o noapte înainte în șanțul din fața cîrciumii și a devenit un fel de manechin de gheață, cu ochii larg deschiși și gura întredeschisă și ea într-un zîmbet bonom. Evaluîndu-i carisma, consătenii îl consideră viu încă, doar amorțit, pasibil să-și revină dacă i se toarnă pe gît cîteva pahare de țarie.

Pe măsură ce satul dispăre sub nămeți, cîrciuma se umple tot mai mult; cîrciumarul, meditănd la pilda Mîntuitorului care a transformat apa în vin la nunta din Cana Galileii, purcede să boteze vinul, împărțîndu-și procedurile părintelui Bucur, care găsește cu cale să-l afurisească. Apare într-un tîrziu în sat un personaj recognoscibil: milionarul Oiță călare pe un jeep alb, însoțit de utilaje de deszăpezire și televiziuni care să-l filmeze în chip de salvator. Discursul său demagogic se intersectează cu discursul elogiator al viitorului primar Dan Dragomirescu. Întîlnirea cu atmosferă și fast electoral dintre săteni și salvatorul lor dintre nămeți, un loc unde se simțeau altminteri bine, ia amploarea unui chef cu conotații carnavalesci, în care ciudații satului își valorifică potențialul. În cîrciumă și-n petrecerea adăpostită în ea, este în sfîrșit integrat și popa Bucur, în virtutea comuniunii religioase cu milionarul Oiță, care după ce s-a chivernisit în lume și pe pămînt, dorește desigur să se pună bine și cu Dumnezeu. El apelează la intermediarul care e popa Bucur, fără a se zgîrci la bani. Oricum milionarului îi place satul și oamenii lui pentru care e dispus să cheltuie, așa încît ce ar mai conta un surplus de cheltuială pentru un loc în Rai?

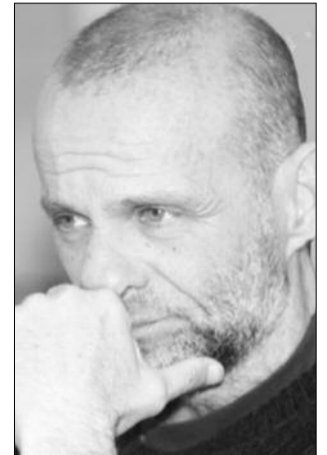
„(...) Frigul, îmbrăcat cu o mantie căpușită cu gheață, era atît de pătrunzător încît durea. Dor

oasele, doare carnea, de parcă a pătruns frigul în sînge și-l face rece, ca de șarpe. (...) În satul care a ales să fugă de toți și de toate, în mijlocul cîmpiei nesfîrșite, se luminează bine, iar albul atotstăpînitor al zăpezii te lovește ca o lopată peste ochi, amețindu-te și orbindu-te.”

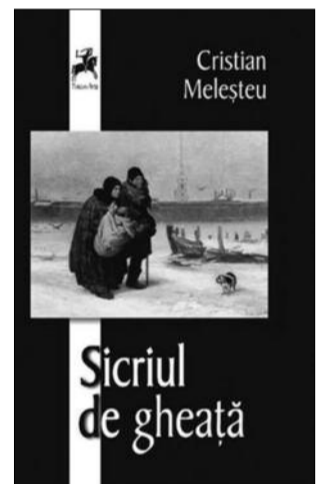
Apare spre sfîrșit cuplul bătrînilor, cu Safta bolnavă, de moarte, și Pătru zbătîndu-se s-o salveze, aducînd doctora satului care-i de fapt o vrăjitoare descîntătoare, ale cărei proceduri vrăjitoresci n-au puterea s-o întremeze pe bătrîna, așa încît bărbatu-său încearcă să cheme Salvarea, dar slabă speranță ca aceasta să răzbată prin nămeți. Bătrînul, singur, doborît de oboseală, de zbuțumul investit în salvarea consoartei, cade într-un vis-transă, cu Safta fetișcană strîngînd-o în brațe. Vorbele de alin șoptite la urechea nevesti-si sînt curmate de o cădere în realitate declanșată de urletul lugubru al omului-lup Hugo Wolf, care-și găsește un frate-lup ucis, îngropat în zăpată.

În ultima secvență a cărții, așteptarea primăverii care inevitabil va topi sicriul de gheață, este sugerată de jocul unor păsări călătoare care, traversînd marea pe catargul unui vas, se îndreaptă agale spre cîmpia și satul din poveste. Ciclurile vieților, ca și ale istoriei, se succed asemenea ciclurilor anotimpurilor. După o iarnă cît de grea, inevitabil vine primăvara, tot așa cum după cel mai greu rău urmează binele.

În a treia sa carte și cea mai bună, Cristian Meleșteu se arată un romancier de raftul unu, cu o voce distinctă și o capacitate compozițională ce rezidă, cum am mai spus, în harul de povestitor susținut de un suflu epic de excepție. Un romancier original. Nu atipic, am oroare de acest termen, dat fiind că literatura de azi abundă de prozatori atipici, care n-au nimic de spus și totuși bat cîmpii în afara canonului valoric. Cristian Meleșteu tinde către acest canon, orchestrînd o stilistică aflată undeva la limita dintre realism și suprarealism, cu inserții de realism magic, sprijindu-se uneori pe anecdotică basmului. Substanța narativă a lui Meleșteu amintește de picturile lui Rousseau Vameșul și ale lui Salvador Dali; notația naivă se suprapune peste viziunile straniei. Expresia obținută prin această

...cea mai animată zonă din tot satul este cîrciuma, care are o firmă sugestivă: „La Nae – în inima satului”, iar alături reclama „Probabil cea mai bună țuică naturală din toată țara”.

mixtură e o reflecție ce dezvăluie și valorifică estetic noi valențe ale realității, apropiind textul de canonul valoric pomenit mai devreme. De la o carte la alta, Cristian Meleșteu și-a perfecționat stilul, atingînd cu acest „Sicriu de gheață” o culme și un apogeu, care îmi incită curiozitatea. Aștept cu mult interes cel de-al patrulea roman al său.

Corespondență Ioan Alexandru → IPS Calinic (II)

Ioan Alexandru

Frate Calinic,

Mi-e mai greu să-ți scriu căci te-ai depărtat de mine iubit frate prin mila lui Dumnezeu; te-ai retras dintre noi ca să poți veghea mai bine înaintea lui Hristos să poți arde mai intens pentru Hristos. Încet te va orânduți și scoate în lumină cel de sus ca să luminezi și pe alții și pentru alții, acum trebuie să te întărești acolo unde ești și să-ți aduni puterile. Mărturisirea ta în aceste vremi, ca monah tânăr și vrednic are și va avea în această vreme o mare semnificație. O mărturisire deschisă pentru Hristos astăzi este o mare podoabă și tărie pentru acest neam. Prin renunțare numai prin asceză și severitate prin suferință și trudă dreaptă prin luptă se mai poate face ceva pentru noi toți. Căci toate acestea, suferința și lupta mărturisirea și credința sunt izvorâte din dragostea lui Hristos pentru noi și din bucuria noastră pentru Hristos cel înviat. Noi trăim după Înviere cu Hristos și trebuie mereu să ne aducem aminte de acest eveniment. Biserica lui Hristos sunt oamenii cu suflare vie ce îl mărturisesc, gata ca Sfântul Maxim Mărturisitorul ce-l sărbătorim astăzi, să moară pentru Hristos sau să fie mutilați. Mărturisindu-l pe Hristos suntem oameni și noi și putem astfel face ceva pentru frații noștri loviți de disperare pesimism, spaima și reacționarism pământesc.

Dragostea mărturisitorului de astăzi trebuie să fie mai mare decât altădată; dar dragostea trebuie purtată în luptă. Mărturisirea trebuie să îmbrace mantia profetică și truditore îndelung consecventă.

Frate Calinic îți revine o mare datorie în monahismul românesc de astăzi aflat într-o așa de mare criză. Trebuie să-ți iei misiunea istorică în fața lui Dumnezeu de-a redeștepta marile virtuți, ale monahismului românesc. Porți un nume revoluționar în neamul nostru și trebuie să-l sfințești în fiecare zi. Nu-ți cer eu nimic, căci eu în lumea graiului încerc să fac ceea ce-ți eu ție să faci în lumea monahală, ci Dumnezeu cel viu ne cere să fim mărturisitori. O viață eroică trebuie să ducem fiecare acolo unde suntem, sfințind cu focul mărturisirii și trezirea Adevărului lui Hristos. Noi nu avem vreme de odihnă noi trebuie să lucrăm până este ziuă. Dumnezeu vrea totul de la noi și noi trebuie să ne dăruim lui întru totul. Locul meu de luptă sunt textele celor vechi, scrisul zilnic în virtutea Domnului iar al tău drum este mai nemijlocit și mai greu de-a naște oameni noi aprinși de unul singur pentru Domnul. La voi iubirea pentru Hristos trebuie să fie limpede și absolută. Sunt fericit că am un frate monah și că steaua lui o vede și pe a mea. Să luminăm fiecare iubit frate cerul acestui pământ ce sânge ră în noapte fără răsărit și amurg, stele eterne pe cerul Hristos.

Cu iubire în Domnul mărturisind cu evlavie și chibzuință

Fratele tău

Ioan

Sf. Maxim Mărturisitorul

21 ianuarie 1973

București

Iubitului frate Calinic

Frate sfânt ce mai rostește sufletul tău în nopțile de veghe și-n zilele de trudă către nevrednicul tău frate. Am așteptat să vii pe la noi odată măcar cu aceste mari zăpezi ce mi-au adus aminte de tine în pădurile Maramureșului cu căciula neagră într-o zi însorită. Iubit frate, zilnic îți strigăm cu iubire numele spre înalțuri din cuibul nostru de lut unde ne veghem pe rând puii până vor prinde aripi să-și ia zborul în înalțuri ca noi să ne putem întoarce în țărna din care am fost slăviți și ridicați de Dumnezeu Atotputernicul. Acum sunt singur veghetor Ulvine-i dusă ca prin Mila Domnului să aducă încă un chip de om în cuibul acesta să prindă și el puteri și astfel să ne socotim împăcați când va fi ca să plecăm de unde am venit întru veșnica slavă a Tatălui ceresc.

Tu, iubit frate Calinic, rămâi în bucuria noastră cu sfințenie și luminoasă aducere aminte și nădăjduitoare mereu frăție și comuniune. Încet ne apropiem de Buna Vestire și iată toate se umplu iarăși de bucurie și lumină și înțelepciune. Pământul ascultă în spațiul Graiului lui Dumnezeu: Bucură-te Marie!

Cât de săraci suntem pentru aceste sfinte daruri și cum ar trebui să ne bucurăm într-adevăr și mereu.

Te-am dori printre noi să ne sfințești pragul și casa. Ștefan, Maria, Ioachim se alătură îmbrățișării ce ți-o trimitem din toată inima.

Fratele

Ioan

Sfântul Alexie omul lui Dumnezeu

17 martie 1973

Roagă-te pentru Ulvine și cel ce se va naște!

Iubitului meu frate în Domnul Calinic

HRISTOS A ÎNVIAT iubit frate! Trăim și ne mișcăm în puterea Învierii Domnului întâmplată acum două mii de ani. Unii dintre noi știm acest fapt alții nu, toți însă viețuim pin Învierea aceasta Sfântă și singura. Nici un cap de religie din lume n-are această pretenție, nici-o filozofie nu s-a ridicat de pe pământ. Tot ce se naște e sortit pierii. Tot ce s-a născut de la Adam până la mortul din clipa aceasta sau la morții din acest ceas cunosc întoarcerea în țărână.

Unul însă a ieșit pe veci din orânduiala morții: iubit frate HRISTOS A ÎNVIAT. Moartea a fost biruită de către Iisus care înseamnă Dumnezeu eliberează, pune în larg, izbăvește. Să ne bucurăm iarăși de acest eveniment unic în lume pentru toate veacurile. N-avem ce face. HRISTOS A ÎNVIAT și-i vai de capul nostru dacă nu ținem seama de acest fapt.

Învierea Domnului este grea de purtat. Vremile sunt grele ca întotdeauna. Învierea Domnului este incomodă este o povară pentru omenirea asta care ar vrea să-și facă de cap singură, dar Hristos a înviat și trebuie să țină seama de această nebulie. N-avem ce face iubit frate suntem constrânși de eveniment să-l vestim că fim martiri mărturisitori și bucuria aceasta este grea este un jug greu este povara Crucii.

A mărturisi Învierea înseamnă a trece prin Săptămâna Patimilor. Nu se poate Înviere fără cruce, nu există Sărbătoare fără zile ponosite. Acum iubit frate de bine și de greu îți doresc căldura Duhului Sfânt, acea pace lăuntrică și dulceață care bănuim noi că este de la HRISTOS cel înviat. Există în lume o bunătate există în noi înșine o nădejde și o așezare care ne fac să mărturisim: HRISTOS A ÎNVIAT. ADEVĂRAT, A ÎNVIAT! Cu absolută certitudine:

Fratele tău

Ioan

Aș dori de vrea Dumnezeu cel sfânt a doua zi de Paști să vin să te văd cu Ștefan iar pentru a treia zi te dorim în mijlocul nostru aici în casa noastră. Botezul îl amânăm pe ziua de 20 Mai când se vor sărbători Sfinții Constantin și Elena.

Iarăși HRISTOS A ÎNVIAT

Sfințirea Bisericii noastre în Toga ar cădea pe Duminica Sf. Toma. Ar fi de dorit să pribegim într-acolo. Aștept să-ți răspund pe viu.

Adevărat c-a ÎNVIAT.

Ioan

Sfinții Ierarhi Iorest și Sava

24 April 1973

București

Iubit frate Calinic

Am făcut ce am putut și i-am dat fratelui tău Vasile Bălan 5.000 lei, jumătate din cât ar fi avut nevoie spunând că se va putea într-un fel căuta și cu atâta. I-am spus că într-un an să ți-i trimeată ție și când vor fi toți adunați sau cum va putea să vezi tu de treaba aceasta întrucât și eu sunt la strâmtoare din pricina casei. Dar Mila Domnului, trebuie să ajutăm unde se poate.

Eu astăzi cu ajutorul lui Dumnezeu plec la Codlea la copiii și mă întorc de va voi Domnul sâmbătă dimineața pe 14 iulie. Dacă ai nevoie de ceva scrie-mi la Codlea: str. 9 Mai nr. 17 Codlea-Brașov, Spitz Ernst pt. Ion Alexandru.

Cu iubire și adâncă frăție închei aceste rânduri îmbrățișându-te în Domnul HRISTOS

Fratele

Ioan

7 iulie 1973

Ziua Sfântului Cuv. Toma.

Iubitului meu frate Calinic

În amurg ieri cântam cu toată casa din cântecele sfinte ce le-am deprins de pe limba ta și ni s-a făcut dor la toți de frăția ta iubit frate și prieten sfânt al tinereții mele. Cu iubire sfântă și adâncă frăție îți scriu aceste rânduri vestindu-te că suntem sănătoși cu toți prin mila lui Dumnezeu și ne purtăm zilele pe pământ cu mulțumire și cuvință copiii cresc. Ioachim cântă și el Lumină lină iar Rut Elena cu ochii ei albaștri râde tuturor celor ce se apropie de leagănul ei de sub mărul din grădină. Pe aici a plouat mult, din când în când am mai putut totuși ieși pe deal la lumina de seară. Trebuie să plec cu copiii singur eu la mare, cu Ștefan și Maria. Ulvine alăptează încă. Nici eu nu m-am simțit prea bine vara aceasta după o răceală îndelungă am avut și niște crize la stomac neobișnuite. Poate că marea ne va fi de folos. Plec mai devreme pe ziua de opt acum și ne vom întoarce pe 25 prin mila Domnului. Din 15 septembrie vom fi în București cu toți chemați de obligații și iarăși în vatra noastră de veghe și trudă. Te avem zilnic în graiul nostru de sărbătoare și mulțumire adusă Tatălui Ceresc celui ce a făcut cerul și pământul marea și toate dintr-insele.

Nădăjdui că te afli bine și sănătos. Zilele grele or fi trecut și peste cuvioșia ta întărindu-te în Domnul, ce este tocila pentru e cum e și cuptorul, pentru aur este suferința pentru om, mijloc de limpezire și întărire. Vai de cel neîncercat de Domnul prin suferințe! Între 25 august – 3 septembrie voi fi de va vrea Domnul la Sinaia cu fratele Herbert. Spune-mi cine-i om de încredere și deschis cu dragoste la Mănăstirea de la Sinaia căruia ne-am putea adresa, dintre monahi, când vom vizita acest așezământ. Scriemi în București te rog. Herbert și Elena acum sunt la mare, au venit de curând iubitori adevărați ai României noastre sfinte.

Cu credința că Domnul te întărește zi de zi aș vrea să închei aceste rânduri îmbrățișându-te în Domnul cu toată casa mulțumindu-ți pentru scrisoare ce mi-ai trimis aici și pentru toate.

Ioan

A șasea zi din Postul Sfintei Marii

Codlea

Iubitului frate Calinic Monahul

Cu iubire sfântă îmi port gândul către tine iubit frate și prin cuvânt scris mulțumindu-i Domnului pentru frăția și dragostea ta și prietenia noastră veche din tinerețe și nouă mereu. Semnele tale de dragoste ce mi le dai sunt relieve sfinte pentru mine și mă gândesc cu dor și simplitate la chilia ta curată și sfântă ca un cuib de pelican.

Noi suntem slavă Domnului Dumnezeu sănătoși cu toți și truda noastră a început iarăși pe texte și cu studenții și cu copiii. Cu îmbrățișare sfântă și sărut duhovnicesc te las în pacea Domnului iubit frate.

Ioan și familia sa

Sfântul Dionisie Areopagitul

PS Pe ziua de 25 sept a fost susținerea tezei cum știi, un eveniment pentru noi toți și o recunosc a unei munci care ne poate ocroti de răul acestor lumi spre mai bine, să-i putem ajuta pe oameni să viețuiască precum frații în comunitatea dragostei nefățarnice.

I.A.

Iubitului meu frate Calinic,

Îți transcriu acest Imn scris astăzi cu sufletul la Domnul și la tine iubit frate

Tânjesc după un frate să-i vorbesc.

Când vine fratele în omenie

Îl văd pe Sfântul Mire între noi

Înveșmântat în robă purpurie

Stă neclintit cu ochii într-ai mei

Gata să-i stingă de pe lume...

Dar frate tu apari între noi doi

Și-astâmperi setea care mă răpune

Îți mulțumesc în Domnul pentru Sfintele Cuvinte ce mi le-ai scris și doresc din toată inima

O Doamne nu mă șinge înainte de-ospino
 în deșgur lumina sufletului meu ca să pot intra luminat în gloria
 Cerurilor ca birnicul de pe unu' vîle te să-ți sope vorbi în firea
 ocetăi nune lunase lărgindu-i și strălucindului și dîria
 O cur colronă rompha bunai vîrîn a cîmbui
 dinin loint de lupes pe planeto asto revallhore

inedite